

c. 48, objiceret Pelagus: « Voluntas arbitrio ac deliberatione privatur, quidquid naturali necessitate constringitur; » respondet S. doctor: « Per enim absurdum est, ut ideò dicamus non pertinere ad voluntatem nostram (scilicet libertatem) quòd beati esse volumus, quia id omninò nolle non possumus, nescio quà et bonà constringente naturæ; nec dicere audeamus, ideò Deum non voluntatem, sed necessitatem habere justitiæ, quia non potest velle peccare. » Quod et alibi passim inculcat. Ergo. — Resp.: Nego subs. ad prob.: Absurdum est juxta S. Augustinum nos liberos non esse in eo quòd beati esse volumus, quoad libertatem contrarietatis, conc.; quoad libertatem contradictionis, nego. Scopus enim S. Augustini in adducto loco alisque similibus est refellere Pelagianos, qui constituebant essentialiter libertatem in libertate contrarietatis, seu in indifferentià ad bonum ac malum, minime verò in libertate contradictionis aut specificationis. Eos propterea provocat ad exemplum Dei ac beatorum, qui licet peccare non possint, neque à justitià deficere, tamen liberi essentialiter sunt, quia nec libertas, nec pars libertatis, ut loquitur S. Anselmus, est potestas peccandi (1); sed potius libertatis defectus, ut ait S. Thomas (2). Meritò igitur S. Augustinus Julianum, qui dicebat: *Deus liber non est, qui malum non potest velle, hæc ratione perstringit: Sicine Deum laudas, ut ei auferas libertatem* (3)?

At, inquit Jansenius, S. Augustinus loquitur de voluntate justitiæ, prout in Deo et beatis est, quæ non patitur indifferentiam contradictionis. Deus enim suam justitiã essentialiter et necessariò vult, prout necessariò pariter eam volunt beati. Ergo. — Resp.: Dist. ant.: Loquitur S. Augustinus de voluntate, quæ prosequitur justitiã, prout dicit exercitiũ justitiæ ad extra, quæ bona et justa operari potest vel omittere, conc.: prout dicit attributum essentialiter ad intra, nego. Ad prob. dist.: Deus justitiã suam et necessariò vult quoad specificationem ad volendum bonum et justum, ita ut contrariè ab ipsà deficere non possit malum volendo aut operando, conc.; quoad exercitiũ ad extra, ita ut ab ipsà deficere non possit negativè non operando, nego.

Inst. IV: S. Augustinus, lib. 9 de Civ. Dei, c. 10 ad declarandam naturam nostræ libertatis utitur exemplis vite et præscientiæ Dei; ait enim: « Si illa definitur esse necessitas, secundum quam dicimus necesse esse ut ita sit aliquid, vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque enim et vitam Dei et præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus necesse esse Deum semper vivere et cuncta præscire. » Porro necessitas, quæ similis est illi, quæ necesse est Deum vivere et cuncta præscire, omnem interim libertatem à necessitate: atqui hæc necessitas ex Augustino libertatem

(1) Dial. de lib. Arb., c. 1, p. 117, col. 1. B. quod postea etiam inculcat; eadem habet S. Thomas passim.

(2) 1-2, q. 109, a. 2, ad 2.

(3) Lib. 1 op. imperf. cont. Julian. n. 100.

tem voluntatis non tollit. Ergo. — Resp.: Dist. maj.: Necessitas, quæ similis est illi, quæ necesse est Deum vivere et cuncta præscire, omnem tollit libertatem, et sermo sit de vitâ Dei naturali et essentiali, quæ Deus est, conc.; si sermo sit de vitâ Dei, ut ita dicam, accidentali, quæ in operatione ejus ad extra consistit, quæ necessaria non est, nisi necessitate consequente et hypotheticâ perinde ac præscientiã, nego. Jam verò S. doctorem de ejusmodi vitâ ac præscientiã loqui tum ex contextu tum ex scopo sibi proposito patet, qui est Stoicos illos impugnare, qui cum Tullio contendebant voluntates nostras nulli necessitati etiam consequenti subjei; *ne videlicet non essent libere, si subjicerentur necessitati.* Quibus appositè respondet S. Augustinus necessitatem consequentem nullo modo officere libertati. *Sic etiam cum dicimus, pergit ipse, necesse esse, ut eum volumus libero velimus arbitrio; et verum procul dubio dicimus, et non ideò ipsum liberum arbitrium necessitati subjicimus, quæ admittit libertatem* (1).

Inst. V: At idem S. doctor, lib. de duab. Anim. c. 1, liberum arbitrium definit: *Animi motum cogente nullo, cui insistent S. Thomas hæc expressè habet: Liberum arbitrium dicitur ex eo quod cogi non potest* (2); igitur coactio est quæ liberum arbitrium tollit. 2º Et sanè, inquirunt, juxta hos sanctos doctores unam tantum propriè dictam coactionem libertati adversari evidentissimo efficitur S. Thomæ testimonio, 1 p., q. 82, ad 1, ubi cum quæsisset « utrum voluntas aliquid ex necessitate appetat? » illudque, quod certissimum est, constitisset, in beatitudinem universos necessariò trahi, ideòque voluntatem aliquid ex necessitate velle, celebri quod sibi objecerat Augustini effato: « Si aliquid quid est necessarium, non est voluntarium, » respondet: « Dicendum quòd verbum Augustini est intelligendum necessariò de necessitate coactionis. Necessitas autem naturalis non auferit libertatem voluntatis, et ut ipsemet in eodem libro dicit. » Ergo juxta utrumque doctorem sola verè ac propriè dicta coactio libertati adversatur, ideòque meritum ac demeritum optimè potest cum necessitate naturali consistere. — Resp.: Dist. ant.: Juxta utrumque doctorem liberum arbitrium ex eo dicitur, quòd cogi non potest coactione impropiè dictâ seu necessitate, conc.; propriè dictâ, nego. Interdum enim coactionis vox strictè sumitur pro vi ex principio extrinseco illata, interdum latè pro naturali ac necessariâ ad unum inclinatione, quæ facultatem ad oppositum auferit, interdum denique latissimè pro morali quâdam vi eaque vehementi, non tamen ineluctabili. Porro tam S. Augustinum, tum S. Thomam coactionis vocabulum latè, imò latissimè, usurpasse pro quacumque necessitate, adeò ut dàm aiunt: *Id esse liberum quod non est coactum, nil aliud sibi velint, quàm id esse liberum, quod nulla necessitas extorserit, ex plurimis ipsorum locis apparet.* Sic S. Augustinus lib. 1 Retract. c. 15 scribit primos parentes ideò esse culpandos, quia, *nullo cogente, hoc est, liberâ voluntate peccârunt: Sciasit enim, ait, tentator, ut hoc fieret, non coegit.* Sic

(1) Ib., n. 1.

(2) In 2, d. 25, q. 1 a. 2.

passim S. Thomas, lib. 3 cont. Gent., c. 148, cum demonstrandum suscepisset *per auxilium divinæ grætiæ hominem non cogi ad virtutem, ita disputationem aggreditur: Posset autem videri alicui quod per auxilium divinum coactio homini inferatur ad bene agendum; et alibi passim.*

Ad secundum, seu ad conf. dist.: ut supra: Si voluntas accipitur pro naturâ, conc.; si pro naturali accipitur facultate eligendi ac respuendi vi præditâ, seu prout est formaliter voluntas ex dictis, nego. Talem esse mentem S. Thomæ constat ex iis quæ c. 24 de Veritate, ad 1, scribit; ubi cum ipissimam S. Augustini sententiam usurpasset, ait: « Cum electio sit quoddam iudicium de agendis, vel iudicium consequatur, de hoc potest esse electio, quod sub iudicio nostro cadit. Iudicium autem in agendis sumitur ex fine, sicut de conclusionibus ex principiis. Unde sicut de primis principiis non iudicamus ea examinantes, sed naturaliter eis assentimus... ita et in appetibilibus, de fine ultimo non iudicamus... sed naturaliter appetimus, propter quòd de eo non est electio, sed voluntas. Habemus ergo respectu ejus liberam voluntatem, cum necessitas naturalis inclinationis libertati non repugnet secundum Augustinum, non autem liberum iudicium propriè loquendo, quum non cadat sub electione. »

Inst. VI: Laus non debetur nisi actibus liberis: atqui S. Augustinus laudem Deo, et angelis tribuit ob actus ipsi prorsus necessarios: Etenim tract. 35 in Jo. laudi Deo vertit *quod negare se ipsum non potest; et lib. 12 de Civ. Dei, c. 1, angelis adherere Deo.* Id ipsum dicitur de vituperio ac de demerito; 2º nam idem S. doct. sibi semper constans docet, inesse in nobis post primi hominis lapsum peccandi necessitatem adversus Pelagianos, ac præsertim lib. 1 op. Imp. c. 103, et tamen simul docet adversus eosdem peccata ista ex necessitate patrata à Deo imputari; ait enim ib.: « De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur, delicta juventutis et ignorantia meæ ne memineris. Quod genus delictorum, si non imputaret Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis. » Ergo. — Resp.: Dist. maj.: Laus propriè et strictè sumpta non debetur nisi actibus liberis, concedo; laus latiori sensu sumpta, scilicet pro honore, nego. Sic dist. maj.: S. Augustinus laudem latè sumptam Deo et angelis tribuit ob actus ipsi necessarios, concedo strictè sumptam, nego. Ut enim observat S. Thomas, laus strictè sumpta est *sermo dilucidans magnitudinem virtutis, et hæc non debetur nisi actibus liberis; quatenus verò latè sumitur, laus nempe pro honore non actui sicut laus, sed magis agenti tribuitur, ut ipsemet loquitur, et confertur ratione dignitatis solius suppositi, licet jam sit in fine ac proinde etiam propter actus necessarios* (1). Neque aliter in objectis locis intelligenti-

(1) In primo Ethic. lect. 18, et 2-2, q. 105, a. 1, ad 5, ubi integer textus ita se habet: « Laus distinguitur ab honore dupliciter. Uno modo, quia laus consistit in solis signis verborum, honor autem in quibuscumque exterioribus signis: et secundum hoc laus in

das est S. Augustinus. Ad Deum verò speciatim quod attinet, ipsum etiam stricto sensu laudare possumus, si non quantum ad ejus essentialiam, saltem secundum effectus ipsius, qui in nostram utilitatem ordinantur, quod Angelicus doctor rursum animadvertit (1). Ad secundum, dist.: S. Augustinus docet inesse homini necessitatem peccandi peccato materiali et impropiè dicto, concedo; formaliter et propriè dicto, subd.: Necessitatem moralem et vagam, concedo; physicam et determinanter ineluctabiliter ad aliquod peccatum, nego. (2). Sed de hoc fusiùs in tract. de Gratiã.

II. Obj. Christus liber plane fuit tum in amando Deo, tum in præcepto Patris servando de morte subeunda; his enim actibus et sibi et nobis meruit, sibi gloriam, nobis gratiam. Libertas autem totius meriti radix est. Atqui Christus nullâ quoad illos actus utebatur libertate à necessitate, cum neque ab amando Deo abstinere posset utpote comprehensor, neque à morte subeunda, cum sibi servandum esset præceptum Patris. Ergo. Hæc autem confirmantur ex iis, quæ scribit S. Thomas discernens de libero Christi arbitrio: « Vel dicendum, inquit, quòd si etiam (liberum arbitrium Christi) esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest, tamen ex hoc non anittit libertatem aut rationem laudis sive meriti, quia in illud non coactè sed spontè tendit et ita est actus sui dominus (3). » Ergo juxta S. Thomam 1º non tollitur libertas ex determinatione ad unum; 2º ad rationem meriti ac laudis sat est non coactè, sed spontè, in laudabilia ferri, seu solam externam coactionem, non autem necessitatem aut spontaneitatem officere libertati. — Resp.: Dist. primam partem maj.: Christus liber fuit in amando Deo, quatenus amor ille ad creaturas tendebat, concedo; quatenus amor ille divinam bonitatem essentialiter intuitivè cognitam spectabat, nego. Hoc enim postremo sensu actus amoris beatifici nec liber est, nec indifferens, sed omninò necessarius; at in priori sensu actus amoris in Christo liber fuit libertate specificationis seu *disparitatis*: « Licet enim anima Christi, » inquit S. Thomas, esset determinata ad unum secundum genus moris scilicet ad bonum, non tamen erat determinata ad unum simpliciter: poterat enim hoc vel illud facere; et ideò libertas in eo remaneret latè, quæ requiritur ad merendum (4). » Alteram majorem partem de liberâ Christi morte, concedo: *Oblatus enim est quia ipse voluit; at nego maj. ex eâ parte, quâ dicitur Christus mortem necessariò subiisse, vel quia, ut pluribus placet, præceptum Patris*

honore includitur. Alio modo quia per exhibitionem honoris testimonium reddimus de excellentiã bonitatis alicujus absolute; sed per laudem testificamur de bonitate alicujus in ordine ad finem, sicut laudamus bene operantem propter finem. Honor autem est etiam optimorum, quæ non ordinantur ad finem, sed jam sunt in fine. »

(1) 2-2, q. 91, a. 1, ad 1.

(2) Conf. Tournely, l. c. septimâ object.

(3) In 5 d. 18, q. 1, a. 2, ad 5.

(4) Quæst. 29 de verit. a. 6, ad 1.

Difficultates.

I. Obj. Scripturæ passim nullâ nos propriè dictâ libertate in præsentî statu pollere tradunt, ut 1. Jerem. 10, 23: *Scio, Domine, quia non est hominis via ejus.* 2. Prov. 21, 1: *Cor regis in manu Domini: quicumque voluerit, inclinabit illud, et alibi sæpè.* Ergo. — Resp.: Nego ant. Ad primum, dist.: Quoad executionem, concedo; quoad exercitium, subd.: Quoad opera supernaturalia, concedo; quoad opera naturalis ordinis, si faciliora sint, nego. Ad secundum, dist.: Per motionem congruam, concedo; per libertatis ablationem, nego. Sic cætera testimonia, quæ afferri solent, exponi debent; nempe vel de libertate executionis, vel de necessitate gratiæ, vel de servitute peccati, vel de necessitate morali, etc., ut suis locis expendemus.

II. Obj. S. Augustinus disputans adversus Pelagianos tria hæc nunquam non inculcat: 1.º perisse post hominis lapsum innocentis hominis arbitrium, ut in Ench. c. 50: *Liberò arbitrio malè utens homo et se perdidit et ipsum;* 2.º esse in naturâ lapsâ peccandi necessitatem, ut in lib. cont. Fortunatum, n. 22: *Postquam ipse (Adam) liberâ voluntate peccavit, nos in necessitatem præcipitatis sumus, qui ab ejus stirpe descendimus;* 3.º Arbitrii indifferentiam per Adæ scelus omninò perisse, eandemque in libris contra Julianum acriter insectatur; et serm. 106, n. 11, apertè nos non agere, sed agi affirmat. Ergo. — Resp.: Ad primum, dist.: Affirmat S. Augustinus perisse post Adæ lapsum liberum hominis arbitrium, quale in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam, seu quoad ejus perfectionem ex dictis, concedo. Absolutè ac simpliciter, nego. Docet nempe S. doctor innocentis hominis arbitrium potens fuisse etiam ad immortalitatem et ad ultiores actus, justitiâ originali et sanctitate ut privilegio stabili felicissimum statum illum perficente; et hæc profectò libertas perit: at remanet arbitrii libertas naturalis, qualem hominis natura exigit tum ad actus aliquos saltem moraliter honestos, tum ad assentiendum activè gratiæ motionibus. Hinc Ench. l. c. S. Augustinus *emortuum et non emortuum* dicit nostrum arbitrium; *emortuum* ad habendam plenam cum immortalitate justitiam, non emortuum ad cooperandum Deo, et ad moralia naturæ opera saltem faciliora perficienda (1): Ad pri-

ciles à résoudre, surtout pour ceux qui ne connaissent point les charlataneries dialectiques; mais comme ils contredisent des sentiments vifs, profonds, irrésistibles, universels, ils éblouissent l'esprit sans le convaincre. Indépendamment de toute méditation, l'homme croit qu'il y a du mouvement dans le monde, qu'il existe des corps autour de lui, et que c'est lui-même qui se détermine aux actions qu'on lui voit faire pendant le cours de sa vie. Les philosophes, qui soutiennent que c'est là un instinct trompeur, ne peuvent s'en dépouiller eux-mêmes; malgré tous les sophismes qui leur font illusion, ils ne pensent pas autrement que le vulgaire, parce qu'ils ne peuvent s'empêcher de sentir comme lui.

(1) Conf. Faure S. J. S. Augustini Enchiridion notis et assertionibus theologicis illustratum Romæ 1775, in h. l., ubi fusè ostendit liberum arbitrium,

quod hic deperditum dicit S. Augustinus, esse illud quod homo primus malè utens perdidit: atqui illud fuit arbitrium sanum et potens justè vivere. Deinde dicitur perditum illud arbitrium quod contraponitur arbitrio liberato post casum: hujusmodi autem non est nisi arbitrium sanum: præterea arbitrium deperditum comparatur facultati, quam ad vitam conservandam habet, qui se occidit: igitur sermo est de arbitrio potente conservare vitam charitatis acceptam in creatione: denique Augustinum ante liberationem in hominè servo negare liberum arbitrium cum addito, non simpliciter, et eâ universalitate quâ nostrâ ætate loquimur, ostendunt verba, quæ sæpè hoc capite habet, et quibus arbitrium negat: *Ad justè faciendum liber non erit, et infra: Quomodò quisquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere: concludendum itaque Augustinum hoc Enchiridii loco idem docere, quod et alibi docet et omnes cum illo: Verum est, magnas arbitrii vires homo, cum conderetur, accepit, sed peccando amisit: Aug. Ser. 132, n. 6, de verb. apost. Sed meritò addit Aug. adhuc curatur. . . sanatur languor: libertas perit per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit.* Lib. 1 ad Bonif. c. duas epist. Pelag. c. 2. Hæc exscribere placuit, quia autem hic libellus admodum rarus est, atque ut pateat verus Augustini sensus ex ipso contextu erit. Hoc enim loco valdè abusi sunt Lutherus, Calvinus et Jansenius.

quod hic deperditum dicit S. Augustinus, esse illud quod homo primus malè utens perdidit: atqui illud fuit arbitrium sanum et potens justè vivere. Deinde dicitur perditum illud arbitrium quod contraponitur arbitrio liberato post casum: hujusmodi autem non est nisi arbitrium sanum: præterea arbitrium deperditum comparatur facultati, quam ad vitam conservandam habet, qui se occidit: igitur sermo est de arbitrio potente conservare vitam charitatis acceptam in creatione: denique Augustinum ante liberationem in hominè servo negare liberum arbitrium cum addito, non simpliciter, et eâ universalitate quâ nostrâ ætate loquimur, ostendunt verba, quæ sæpè hoc capite habet, et quibus arbitrium negat: *Ad justè faciendum liber non erit, et infra: Quomodò quisquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere: concludendum itaque Augustinum hoc Enchiridii loco idem docere, quod et alibi docet et omnes cum illo: Verum est, magnas arbitrii vires homo, cum conderetur, accepit, sed peccando amisit: Aug. Ser. 132, n. 6, de verb. apost. Sed meritò addit Aug. adhuc curatur. . . sanatur languor: libertas perit per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit.* Lib. 1 ad Bonif. c. duas epist. Pelag. c. 2. Hæc exscribere placuit, quia autem hic libellus admodum rarus est, atque ut pateat verus Augustini sensus ex ipso contextu erit. Hoc enim loco valdè abusi sunt Lutherus, Calvinus et Jansenius.

erraverit Jansenius in videndâ, ut ipse ait, et asserendâ Augustini sententiâ.

Ad illud, quod additur ex eodem sancto doctore, nos non agere, sed agi, reponimus falsum esse quod adversarii obtrudunt, nam S. Augustinus ibid. apertè dicit: *Imò et agis et ageris, si à bono agaris.*

III. Obj. Voluntas nunquam agit, sed semper agitur: 1.º vel enim malum aversatur, vel bonum prosequitur. Si malum aversatur, necessario aversatur, eo ipso quòd felicitati, in quam necessariò tendit, opponatur; 2.º quòd si bonum prosequitur, semper necessariò majus bonum prosequitur, vel reale vel apparens, non solum in genere, sed etiam in specie seu in particulari. 3.º Si verò diversi generis bona ab intellectu ut æqualia apprehendantur, voluntas nunquam eligit; alioquin enim eligeret sine ratione sufficienti, bilancis in modum, quæ si utrinque æquè gravis fuerit, nullum unquam dabit præpondium; quòd si alteri ex lancibus adjectum quidpiam vel detractum fuerit, eam illic præponderare oportebit, quò eam gravius pondus abripit, ideòque jam necessariò; 4.º et sanè voluntas in eligendo semper sequitur intellectum, qui causa est necessaria; 5.º cum non possit aliter res percipere nisi ex affectu, quem objecta in eum efficiunt aut excitant, quasque major aut minor erit pro diversâ corporum horrorum indole, diverso animi habitu, aut propensione: hinc cernimus diversâ ratione ab uno eodemque objecto alios homines affici, imò eundem hominem diversimodè diversis temporibus. Ergo. — Resp.: Nego ant.; ad primum, dist.: Si sub solâ ratione boni vel mali quidpiam voluntati proponatur, concedo; si sub mixtâ representatione boni ac mali, nego (1). Tunc enim voluntas non abripitur, sed deliberat. Ad secundum, nego. Quandoquidem, ut scilicet passim observat S. Thomas, sola felicitas in genere seu bonum summum, quod est undequaque bonum, determinat necessariò nostram voluntatem: cætera autem bona quæcumque demùm sint, hoc ipso quòd sint finita ac limitibus circumscripta, nunquam necessariò assensum nostrum abripunt, cum ipsa limitatio malum seu defectus sit (2). Ad tertium, nego.

(1) Hinc optimè S. Th. 1-2, q. 15, a. 6: *In omnibus, inquit, particularibus bonis potest (homo) considerare rationem boni alicujus et defectum alicujus boni, quod habet rationem mali: et secundum hoc potest unumquodque hujusmodi bonorum apprehendere ut eligibile vel fugibile. Solum autem perfectum bonum, quod est beatitudo, non potest ratio apprehendere sub ratione mali, aut alicujus defectus; et ideò ex necessitate beatitudinem homo vult, nec potest velle non esse beatus, aut esse miser. Electio autem, cum non sit de fine, sed de his quæ sunt ad finem, non est perfecti boni, quod est beatitudo, sed aliorum particularium bonorum. Et ideò homo non ex necessitate, sed liberè eligit.*

(2) Rursum S. Th. 1. c. q. 10, n. 2: *Quia defectus, inquit, cujuscumque boni habet rationem non boni, ideò illud solum bonum, quod est perfectum, et cui nihil deficit, est tale bonum, quod voluntas non potest non velle, quod est beatitudo. Alia autem quælibet particularia bona, in quantum deficient ab aliquo bono, possunt accipi ut non bona. Et secundum*

Neque admittimus voluntatem in ejusmodi casu eligere sine ratione sufficienti, quia ipse finis, propter quem hoc vel illud eligeret inter duo æqualia, esset ratio sufficientissima electionis. Adde ipsum propriæ libertatis exercitium pro ratione sufficienti haberi posse (1). Sic nego paritatem adductam ex bilance: nec enim anima nostra ad libellæ imaginem et similitudinem facta est, sed ad imaginem et similitudinem Dei, qui inter duo aut plura æqualia eligit, et nos proinde eligere possumus in tali æquilibrio constituti, cum voluntas nostra sit principium activum, cujusmodi libella non est (2). Ad quartum, dist.: Ita tamen, ut ipsa intellectus applicatio ad aliquid considerandum, et quidem sub uno potius respectu quàm sub alio ab ipsâ vicissim voluntate pendeat, concedo; secus, nego. Ad quintum, negamus in ejusmodi perceptione vel affectione constitutam esse libertatem, prout adversarii fingunt; sed in electione constituitur, quæ talem perceptionem aut affectionem subsequitur, quæ si habeat pro objecto bonum particulare, locum semper relinquit deliberationi, ac proinde libertati, juxta ea quæ ex S. Thomæ observatione protulimus. Adde sine objecto sive motivo externo determinante posse voluntatem ex principio suæ activitatis intrinseco se movere præviâ objecti representatione, et ita propriæ activitatis vim exerere, secus ac Leibnitziani contendunt (3).

IV. Obj. 1.º: Voluntas nunquam ad actum accedit,

dum hanc considerationem possunt repudiari vel approbari à voluntate, quæ potest in idem ferri secundum diversas considerationes.

In quest. verò 6 de Malo, art. unic. observat quòd objectum movens voluntatem est bonum convenienter apprehensum, unde si sit aliquid bonum, quod apprehendatur sub ratione boni, non autem sub ratione boni convenientis, non movebit voluntatem.

(1) Conf. Storchenau l. c. § 129, schol. 1, in resp. ad 5 diff., ubi pluribus rationibus labefacta ejusmodi difficultatem, ac inter cætera observat, quòd rationalis et rationalis non idem hoc loco significant, cum possit voluntas aliquid rationaliter appetere et rationaliter eligere. Quod toties fit, quoties aliquis ex certâ scientiâ, deliberato proposito, atque ex solâ malitiâ legem divinam aut humanam transgreditur; talis enim est, qui eligit peccatum, quod actu cognoscit grave malum esse, juxta illud poete:

...Aliudque cupido,
Mens aliud suadet; video meliora proboque,
Deteriora sequor.

(2) Conf. Luzzi Prodromo della nuova enciclopedia italiana, Siena 1779, art. *libertà*, § 18, ubi statuit libertatem fundari in indifferentiæ æquilibrii, quod fusè prosequitur. Eò tamen progressus est Spinoza, ut asserere non dubitaverit, quòd homo in tali æquilibrio positus (nempe qui nihil aliud percipit quàm situm et talem, talem cibum et talem potum, qui æquè ab eo distant) *quin alterutrum eligat, fame et siti peribit.* Hæc delirantium somnia sunt.

(3) Conf. Storchenau l. c., ubi observat indifferentiam activam duplicem esse: unam electionis, alteram simpliciter activam: illa non eget principio determinante externo; hæc eget: differt tamen ab indifferentiâ passivâ, quæ per principium externum efficiens tolli debet: illa soli voluntati competit, estque necessarium veræ libertatis constitutum; hæc et intellectus et appetitus propria est.

